

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. д-р Димитър Салтиров Димитров
„Факултет по технически науки” на Шуменски Университет „Епископ Константин
Преславски”

Научни специалности

Професор, Професионално направление: 9.1. Национална сигурност (Системи за
сигурност)

Доцент, Научна специалност: 05.02.24 - Организация и управление извън сферата на
материалното производство (Администрация и управление)

Доцент, Научна специалност: 05.12.01 - Организация и управление на въоръжените
сили (Системен анализ и управление на военноинформационни системи)

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“ по професионално направление 3.7. Администрация и
управление, *научна специалност* „Администрация и управление
(регионално развитие) в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по
защита на дисертационния труд съгласно Заповед №130/24.01.2020 на Зам. Ректора на
УНСС по НИД.

Автор на дисертационния труд: **ХАСАН АЗИС ИСМАИЛ**

Тема на дисертационния труд: **ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯТА КАТО ФАКТОР ЗА
РАЗВИТИЕ НА МЕСТНОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ.**

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към *катедра „Регионално
развитие” на факултет „Управление и администрация”* на УНСС по *научна
специалност Администрация и управление (Регионално развитие)* съгласно Заповед на
Ректора на УНСС № 217/13.02.2017г. Обучението е осъществено чрез *самостоятелна
подготовка* през периода 17.01.2017г. до 17.01.2020г.

Инж. Хасан Азис е роден на 16.04.1969г. в с. Мост, община Кърджали.
Средното си образование завършва в ЕСПУ „Хр. Ботев”, гр. Кърджали с разширено
изучаване на математика. Хасан Азис през 1995г. е завършил Университета за
архитектура, строителство и геодезия, гр. София като строителен инженер, магистър
по „Промислено и гражданско строителство” а през 1998г. завършва Университета за
национално и световно стопанство, гр. София като икономист, магистър по
„Маркетинг и мениджмънт”. След завършване на висшето си образование е заемал
различни ръководни длъжности в строителни фирми. От 2001г. до 2003г. е Заместник-
областен управител на Област Кърджали, а от 2003г. до момента е кмет на община

Кърджали. От 2003г. до момента е Заместник-председател на УС на Националното сдружение на общините в Република България. От 2007г. до момента е член на Комитета на регионите, Брюксел, като 2015г.-2020г. е член на Комисията по икономическа политика към Комитета на регионите (ECON) и член на Комисията по гражданство, управление, институционални въпроси и външни работи към Комитета на регионите (CIVEX), Брюксел.

През време на обучението си в ОНС „доктор” към *катедра „Регионално развитие” на факултет „Управление и администрация”* на УНСС по научна специалност *„Администрация и управление” (Регионално развитие)* докторантът е изпълнил в пълен обем предвидените дейности в индивидуалния план за периода на обучението си и е отчислен с право на защита на дисертационния си труд със заповед на Ректора на УНСС № 207/31.01.2020г.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е с обем 269 стандартни страници, от които 220 страници основен текст. Състои се от списък с използваните съкращения, увод, три основни глави, заключение, списък с основните научни постижения с приносен характер, библиография на използваните източници. Отделно са обособени 9 приложения в които и образец на анкета и интервю на български, гръцки и турски език от проведеното емпирично изследване. Изследването съдържа 48 таблици, 21 фигури и 17 графики.

Обемът и структурата са адекватни на значимостта на тематиката. И в структурно, и във формално отношение са осигурени условия за реализиране на заложените цели и задачи.

Актуалност на проблема

Актуалността на проблема се определя от условието, че в съвременните общества качеството на управлението и неговото отражение върху регионалното развитие показва модерността и ефективността на съвременната национална държава. Избраният подход на изследване на тенденциите на процесите на децентрализация в България, Гърция и Турция в голяма степен онагледява процесите на регионалното развитие и отражението им върху регионалната икономика. Този процес на децентрализация може да е определящ на рамките за изграждане на работещо държавно управление в локалната общност, чрез прехвърляне на правомощия от централната към местната власт. Способността успешно да се дефинират характеристиките и постиженията на децентрализация в три различни типове страни - в кандидат член - Турция, член - България и дългогодишен член - Гърция се превръща в ключова необходимост за различните видове структури и участници в този процес. Както и за постигане на стратегическата цел на членството в ЕС - кохезия. От тук и основната изследователската хипотеза на дисертацията е формулирана, както следва: развитието на процеса на децентрализация е съществен фактор за ефективно местно самоуправление, чиято степен на ефективност се отличава на национално и на общинско ниво, установимо чрез емпирико-приложно изследване в три селектирани държави, намиращи се в три различни периода на процеса на членство в ЕС – Гърция, България, и Турция – и имащи национално специфични отговорности по нива на управление и съответни възможности за усъвършенстване.

Цел и задачи на дисертационния труд

Основната цел на дисертационния труд е да се изследва динамиката и ефекта на процесите на децентрализация като фактор на развитието на местното самоуправление в България, Гърция и Турция в контекста на протичащите глобални, национални и регионални процеси и явления отразяващи се върху процесите на интеграция и трансгранично сътрудничество

С оглед постигането на посочената цел, в научната разработка се поставят и *следните задачи*, които обуславят и структурата на дисертационния труд:

1. Да се развие критичен анализ и оценка на децентрализацията като процес, еволюиращ съобразно очакванията на гражданите, възможностите за укрепване капацитета на органите за местно самоуправление и конкретните национално специфични политики, функция на представителната демокрация.

2. Да се изследва ефекта на приложението на принципи на ЕХМС в България, Гърция и Турция като среда за устойчиво развитие на административния капацитет на различните нива на управление и самоуправление.

3. Чрез представително анкетно проучване в бенчмарк общини да се установят взаимовръзките и зависимостите между структурите на различните нива на управление в България, Гърция и Турция с фокус гражданските нагласи и възможностите на администрацията.

4. Да се обосноват два подхода за взаимодействие – вертикален и хоризонтален, чрез които емпирично установените международни различия и несъответствия при децентрализацията за бенчмарк общини в България, Гърция и Турция да се трансформират в аргументи и възможности за усъвършенстване на самия процес.

Обект и предмет на изследването

Обект на изследването е ефективността на местното самоуправление в три различни съседни страни, от гледна точка на членство в ЕС - България, Гърция и Турция.

Предмет на дисертационния труд са възможностите за усъвършенстване на местното самоуправление чрез вертикален и хоризонтален подход за подкрепа на децентрализацията, установени чрез трансгранично изследване на нагласите на гражданите и административните възможности помощта на стандарт, спрямо който може да се определи ефективността на управление на общини в България, Гърция и Турция.

По такъв начин политиката за местното управление се вгражда в интегрирания модел на развитие на териториалните единици с цел провеждането на политика по териториално сближаване.

Извеждането на обекта и предмета на изследване дават необходимата предпоставка за постигане на поставената цел, което ще допринесе за повишаване качеството на управление на местно ниво в България.

Основната изследователска теза в дисертационния труд се формулира, както следва: развитието на процеса на децентрализация е съществен фактор за ефективно местно самоуправление, релевантно на постановките в Европейската харта, чиято степен на ефективност се отличава на национално ниво и на общинско ниво, установимо чрез емпирико-приложно изследване в три селектирани държави, намиращи се в три различни периода на процеса на членство в ЕС – Гърция, България,

и Турция – и имащи национално специфични отговорности по нива на управление и съответни възможности за усъвършенстване. При аргументиране на основната изследователска теза са развити следните работни микротези:

Микротеза 1: Децентрализацията е процес, предефиниращ национално наследени и йерархично субординирани права и отговорности в държавното устройство и управление до адаптиращи се модели, отговарящи на очакванията на гражданите, устойчивото развитие на капацитета на органите за местно самоуправление и подкрепата за конкретни политики като функция на представителната демокрация.

Микротеза 2: Развитието на процеса на децентрализация, основано на принципите на ЕХМС в България, Гърция и Турция създава предпоставки за устойчива еволюция на административния капацитет на различните нива на управление и самоуправление.

Микротеза 3: Изграждането на трансграничен интегриран модел на децентрализация, базиран върху принципите на субсидиарност, ефективност, пропорционалност е функция на идентифицирани, чрез представително международно анкетно проучване на емпирично установени граждански нагласи, административни възможности и резерви за усъвършенстване.

Микротеза 4: Емпирично установените междунационални различия и несъответствия при децентрализацията за бенчмарк общини в България, Гърция и Турция са основа за усъвършенстване на самия процес чрез прилагане на два основни подхода за взаимодействие: 1. Вертикален – между централно, регионално и местно ниво за процесите на регионално и местно развитие. 2. Хоризонтален – между органите за прилагане на секторни политики, така и НПО, икономически и социални партньори и други.

Докторантът при реализиране на формулираните по-горе приоритети в *научните си изследвания* е приложил новостите в науката, като ги е *обвързал в единно научно пространство* и ги е използвал при решаването на конкретни практически задачи.

Методи на изследване

Основата на научното изследване е специфичният изследователски подход, чиято реализация е основана на единството на анализа и синтеза, дедукцията и индукцията. За постигането на поставените изследователски задачи са приложени системния и интегрирания подход. Емпиричните проучвания за целите на дисертационния труд обхващат анкетното проучване. Приложени са количествени и качествени методи: ситуационен анализ, SWOT анализ, статистическа обработка и анализ на данни със SPSS.

Ограничения на изследването

Научноизследователската работа разглежда единствено системите за управление и контрол на ниво общини в три съседни държави, а именно Гърция, Турция и България. Настоящото изследване е подчинено на три ограничения:

Първото от тях произтича от целенасочения изследователски интерес към нивото на развитие на процеса на децентрализация в България, Гърция и Турция на ниво общини.

Второто ограничение е териториално-административно на ниво LAU1, като изследването е проведено в три бенчмарк общини в трите изследвани държави.

Общините са избрани според критериите: пограничен район, съпоставим териториален обхват, относителен брой население спрямо съответната държава, административен център по смисъла на NUTS3, участие в евро програми с еднакъв характер на евро финансиране.

Третото ограничение е свързано с възможностите за усъвършенстване на процеса на децентрализация чрез проучване на респондентите от селектираните три общини от трите държави в три целеви групи: представители на органите за местно самоуправление, представители на централната власт и граждани.

В глава първа на дисертационния труд: **Характер и особености на регионално развитие в контекста на процеса на децентрализацията в местното самоуправление** са приведени дефиниции и изследвания, тяхната систематизация и анализ в областта на понятията и особеностите на изследване на процесите на децентрализация и деконцентрация. Обоснована е необходимостта от изследване на характера и модела на свързаност и взаимодействие между централната власт и местното самоуправление в процеса на децентрализация. Изведена е необходимостта от приемане на Европейската харта за местно самоуправление. ***В резултат авторът постига и решаването на първата и част от втората научни задачи, които си е поставил.***

Във втора глава: Оценка и анализ на Европейските практики за местно самоуправление и процеса на децентрализация в България, Гърция и Турция е направен анализ на развитието на регионалното и местното самоуправление в Европа, след възникването на концепцията Европа на регионите. Извършена е оценка и анализ на местното самоуправление и процеса на децентрализация в България, Гърция и Турция, ***като е постигната окончателно втората научна задача.***

Глава трета: Тенденции и възможности за насърчаване процесите на децентрализация в общини на България, Гърция и Турция за подобряване на местното самоуправление. Чрез представително анкетно проучване са очертани гражданските нагласи и тенденциите в децентрализацията чрез възможности за трансгранично взаимодействие и предоставяне на услуги на гражданите и бизнеса в пограничните общини Кърджали, Комотини и Одрин. Предложен е трансграничен Интегриран модел на управление базиран на субсидиарност, ефективност, пропорционалност и Европейската харта за местното самоуправление, ***което позволява на докторанта да постигне третата и четвъртата си научни задачи.***

Темата на дисертационния труд, представен от инж. Хасан Азис, е в съответствие с основното съдържание на разработката.

Задачите на научното изследване позволяват постигането на желаните научни резултати към които се стремят авторът, неговият научен ръководител и обучаващото звено.

Апробация на изследването

Дискутираните проблеми в дисертационния труд са обсъждани в катедра „Регионално развитие“ при УНСС на работни срещи и научни конференции с представители на държавни институции, местната власт, представители на икономическите и социални партньори и на браншови организации, експерти в областта на публичните политики, мениджмънта и административната реформа.

Оценка върху осведомеността на автора по разглежданата проблематика

В библиографията, която е описана в 11 страници, са посочени **143 източника** включващи монографични и научни разработки, доклади, публикации и нормативни документи, от които 105 на български език, 38 на чужд език, от които 3 справочника от европейски и национален характер и 4 уеббиблиографски източника. Посочените литературни източници и цитирани автори в научната разработка, говорят за задълбочени теоретични познания на докторанта по основната тематика.

От подбора на литературните източници и начина на боравене с тях проличава обстойно и задълбочено познаване на специализираната литература, съществуващата нормативна база и на научните постижения в конкретната област, както и на способност за систематизиране, критично осмисляне на съществуващите научни тези и заемане на аргументирана позиция по всяка една от тях.

Анализът на библиографската справка за цитираната литература доказва, че рационално и правомерно са ползвани разнообразни източници. В този интелектуален акт е потърсен и подходящият баланс между нормативната база и конкретните образци на специализираната научна литература.

Тук може да се добави, че в известен смисъл аналитичните и тълкувателни умения на автора компенсират в достатъчна степен теоретичните дефицити в социално-управленската наука по разработвания проблем.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Обхватът на изследването (научноизследователската теза, обектът, предметът, целта и изследователските задачи, както и постигнатите резултати) дават основание тази дисертация да бъде квалифицирана като **научна и практико - приложна**.

Методи на изследване

Основата на научното изследване е специфичният изследователски подход, чиято реализация е основана на единството на анализа и синтеза, дедукцията и индукцията. За постигането на поставените изследователски задачи са приложени системния и интегрирания подход. Емпиричните проучвания за целите на дисертационния труд обхващат анкетното проучване. Приложени са количествени и качествени методи: ситуационен анализ, SWOT анализ, статистическа обработка и анализ на данни със SPSS.

Във връзка с поставената цел, анализът обхваща институционалната оценка и ефектите от прилагането на децентрализацията като интеграция на държавното управление в България, Гърция и Турция. Общини като Кърджали, Комотини и Одрин могат да предложат механизми за реализиране на партньорства и финансиране на общи проекти.

Авторът на дисертацията проучва множество теоретични и приложни изследвания, провежда собствени емпирични проучвания – в това число и собствено анкетно проучване на възможностите на регионалното сътрудничество в множество области, на тази основа са разработени множество таблици, фигури и приложения за доказване на своята теза. От научната разработка личи задълбочената подготовка и натрупания опит в областта на регионалния анализ и оценки.

Посочените от дисертанта приноси напълно потвърждават, че той е изпълнил поставените от него изследователска теза, цел и задачи на разработката. Съдържанието

на цялото изследване напълно изчерпва заглавието на дисертацията.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Регистрираните резултати от анализа на предоставения за рецензия дисертационен труд предлагат достатъчно доказателства, за да се обоснове и мнението, че именно в тези резултати могат да бъдат тълкувани и разпознати съществени характеристики, притежаващи в достатъчна висока степен значимост, определящи постигнатото като конкретни научни приноси. Считаю, че в теоретичен, но най-вече в практико-приложен план, особено интересно е приобщаването на концепцията за Интегриран модел на местно и регионално управление.

В настоящата дисертация са представени оригинални научни и научно-приложни приноси в резултат от изследванията на докторанта по прилагане на децентрализацията като процес удовлетворяващ очакванията на гражданите и водещ до укрепване на капацитета на органите за местно самоуправление, а именно:

1. Задълбочен теоретико-методологически обзор на местното и регионално самоуправление в България, Гърция и Турция и анализ на стратегическите документи на общините Кърджали, Комотини и Одрин.

2. Систематизиран понятиен апарат на процеса на децентрализация и деконцентрация в нивата на управление чрез извеждане модела на свързаност между централна и местна власт в България, Гърция и Турция.

3. Извеждане на Органиграма на държавното управление на България с йерархическо и функционално взаимодействие на видовете власти.

4. Проучване и анализ на административните възможности и гражданските нагласи чрез провеждане на емпирично социологическо изследване за установяване на степента на реализация на процеса на децентрализация в трансграничните общини Кърджали, Комотини и Одрин.

5. Създаване на Интегриран модел на местно и регионално управление в следствие на анализ на законовата рамка, гражданските нагласи и административни възможности за повишаване на ефективността и ефикасността на управлението на пограничните райони в съответствие с Европейската харта за местното самоуправление и постигане на показателите за добро управление.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

По темата на дисертационната разработка кандидатът е приложил списък от 4 заглавия на публикации, които пряко кореспондират с темата на дисертационния труд и разкриват компетентността на докторанта в научната област, в която е разработена дисертацията. В жанрово отношение, основно са доклади в реферирани университетски и специализирани издания.

Анализът на публикациите предоставя следните сведения:

1. Публикациите са създадени и публикувани за относително продължителен период (четири години), представени на различни форуми, което илюстрира продължителността на интереса на автора към темата.

2. Три от публикациите са публикувани на български, а една на английски език.

3. От предложените 4 заглавия всички са авторски.

4. От целия представен списък на публикациите, е видно, че те са направени в България.

5. Публикациите са свързани с дисертационния труд и разкриват компетентността на докторанта в научната област, в която е разработена дисертацията.

6. Потърсен е път постигнатите резултати да се направят достъпни и използваеми както за научната общност, така и за обучаващите се лица.

Констатираните резултати обосновават формирането на висока оценка за приложената към дисертационната разработка научна продукция. Може убедено да се счита, че тя осигурява необходимата публичност на изследванията, осъществени от инж. Хасан Азис върху третираната в дисертационния труд научна област.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът в обем от 50 страници коректно и реално отразява главните моменти от съдържанието на дисертационния труд. Разработен е съгласно изискванията и съдържа основните проблеми и пътищата за тяхното решение, посочени в дисертационния труд. Той дава пълна представа за научната стойност и практическата приложимост на постигнатите приноси от дисертанта.

Следва да се адмира фактът, че в автореферата на дисертацията коректно са посочени необходимостта, значението, целите, предмета, задачите, методите, практическото значение, източниците, обема и структурата на изследването, както и научните и научно-приложните приноси. В него са представени накратко тезите и изводите, до които достига докторанта, както и съдържанието на предложенията de lege ferenda, с необходимата аргументация за това.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

В рецензирания дисертационен труд няма съществени слабости, пропуски и/или погрешни постановки. Същевременно може да бъде отправена една единствена забележка по повод на това, че авторефератът може да бъде още по-подробен при представяне на концепцията за интегриран модел на управление за България, Гърция и Турция.

Посочените бележки не намаляват реалните постижения на автора и не се отразяват по никакъв начин върху значимостта и приносите на дисертационния труд.

Към докторанта инж. Хасан Азис имам следният въпрос:

Как виждате предоставянето на интегрирани трансгранични обществени услуги:

- на базата на електронното управление, т.е. как то ще се унифицира за трите общини;
- как ще се реши проблемът с трудовата мобилност в рамките на сегашното национално и европейско трудово законодателство.

8. Заключение

Разкритата процедура за придобиване на научната степен „доктор“ отговаря на изискванията, предвидени в чл. 12, ал. 3 и 4 на Глава втора от Закона за развитие на академичния състав на Република България (ЗРАСРБ) и на чл. 37 ал. 1 и 2 на Раздел трети от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ (ППЗРАСРБ).

Трудът показва, че докторанта притежава задълбочени теоретични знания по научната специалност и способност за самостоятелни научни изследвания (чл.27,

ал.1 ППЗРАСРБ). Дисертацията отговаря на формалните реквизиторни изисквания на чл.27, ал.2 ППЗРАСРБ, а разработката на отделните проблеми в дисертационния труд представлява едно издържано от езикова и стилистична гледни точки научно изследване, което се вписва напълно в представите на научната колегия за издържан научен труд.

Цялостната оценка на рецензирания труд, базирана на значимостта на избраната тема, неговата структура, съдържание и теоретични обобщения, дават основание да се приеме, че в него се съдържат предвидените в чл. 37, ал. 1 и 2 от ППЗРАСРБ научни и научноприложни резултати с характер на приноси, създаващи условия за решаване на сериозни за обществено-икономическото развитие проблеми.

С пълна убеденост давам **положителна** оценка на рецензирания дисертационен труд, който отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ, за присъждане на научната степен „доктор“.

Високото качество на дисертационния труд и дефинираните в него приноси ми позволяват да предложа на членовете на уважаемото научно жури да вземат решение за присъждането на научната степен „**доктор**” в професионално направление 3.7 Администрация и управление, по научната специалност „Администрация и управление” (Регионално развитие) на **инж. Хасан Азис Исмаил** за дисертационния труд *Децентрализацията като фактор за развитие на местното самоуправление.*

15.02.2020г.
гр. Шумен

Изготвил:.....
/ проф. д-р Димитър Салтиров Димитров /